

Er referens
ÅLR 2024/5712
Svante Fagerlund

Kontaktperson
Lotta Angergård, verksamhetsledare
Jonna Varsa, barnkonventionsansvarig

Ärende: **Remissvar gällande lagförslag om ändring av landskapslagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som skall arbeta med barn**

Rädda Barnen är en partipolitiskt och religiöst obunden barnrättsorganisation som har barnkonventionen som grund i allt vårt arbete. Vårt uppdrag vid yttranden och i remissvar är att sätta fokus på barn och barns rättigheter, vilket enligt barnkonventionen är alla under 18 år.

Rädda Barnen vill tacka för möjligheten att avge ett remissvar. Vi vill särskilt tacka för den relativt långa remisstiden.

Inledning

Landskapsregeringen föreslår att landskapslagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn ändras och arbetsgivaren ges möjlighet (inte skyldighet) att begära brottsregisterutdrag också vid anställningar som är kortare än tre månader. Detta är inte möjligt på Åland idag. I riket gjordes en liknande lagändring år 2021.

Enligt lagförslaget innebär denna förändring:

"en förbättring och ett utökat skydd för barn och unga på Åland. Förslaget minskar risken att personer som är olämpliga att arbeta med barn, kommer att göra det. Den föreslagna ändringen innebär inga nya skyldigheter för arbetsgivaren. Arbetsgivaren får genom förslaget en rätt att kräva att den som erhåller visst arbete uppvisar ett straffregisterutdrag. Den som är vald till arbetet ska förete utdraget och beställa det från Rättsregistercentralen."

Enligt barnkonventionen ska alla barn skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande (artikel 19). Barn ska också skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (artikel 34). Åland ratificerade Lanzarotekonventionen (Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp) år 2011. Genom Lanzarotekonventionen åläggs det att " Varje part ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder, i enlighet med nationell rätt, för att säkerställa att villkoren för att få tillträde till sådana yrken vars utövande innebär regelbundna kontakter med barn, säkerställer att sökande till dessa yrken inte har dömts för sexuell exploatering av eller sexuellt övergrepp mot barn." (artikel 5.3.)

Avsaknad av analys och utvärdering utifrån åländska förhållanden

Rädda Barnen konstaterar att från ett barnrättsperspektiv är förslaget ett steg framåt, men lagförslaget saknar barnkonsekvensanalys samt analys av rådande situation på Åland och av andra möjliga förbättringsalternativ. När landskapslagen om kontroll av brottslig bakgrund hos personer som ska arbeta med barn utvidgas är det viktigt att det utvärderas och analyseras *hur* den nuvarande lagen har fungerat och vilka effekter den har haft på Åland samt vilka förbättringsmöjligheter som finns.

Vi noterar att det står i lagförslaget att "Till den del kontrollen inom landskapets behörighet baserar sig på utlämnandet av straffregisterutdrag från Rättsregistercentralen måste den bygga på att det finns en motsvarande situation reglerad i rikslagstiftningen", men eftersom Åland ändå har en egen lagstiftning gällande kontroll av brottslig bakgrund önskar vi mer tydlighet i lagförslaget ifall Åland alls har möjlighet och/eller behov att avvika från rikslagstiftningen.

I riket har två undersökningar genomförts (år 2004 och 2013) gällande tillämpningen av lagen och dess funktion samt om utvecklingsbehoven. Sammanfattningar om undersökningarna finns med i regeringens proposition RP 4/2021 rd, Undersökningar om tillämpningen av lagen och dess funktion. Utredningen som gjordes år 2013 sammanfattas att:

"Av utredningen framgår att attityderna till lagen om kontroll av brottslig bakgrund är synnerligen positiv. Över 80 procent av respondenterna upplevde att lagen åtminstone i viss utsträckning har hindrat olämpliga personer från att arbeta med barn och unga. Mindre än fyra procent ansåg att lagen inte har haft någon betydelse i detta avseende. Ungefär en tredjedel av dem som förhöll sig positivt till lagen ansåg att lagens verkningar i första hand har varit preventiva. Personer som dömts för sådana brott som hör till lagens tillämpningsområde söker sig inte till branschen, med vetskap om att deras brottslig bakgrund i vilket fall som helst skulle kontrolleras. Alla ansåg dock inte att lagen är helt fullständig eftersom den till exempel inte täcker in anställnings- och tjänsteförhållanden som varar en kortare tid än tre månader och inte heller förpliktar eller berättigar till att kontrollera brottslig bakgrund hos personer i anställnings- eller tjänsteförhållande under den tid förhållandet varar.

De intervjuade tillfrågades också om de ansåg att brottslig bakgrund bör utredas i anställnings- och tjänsteförhållanden som är kortare än tre månader. Cirka 65 procent var beredda att utreda brottslig bakgrund också i dessa fall. Denna åsikt motiverades med att man också på kort tid hinner skapa vänskapsband till ett barn och åstadkomma mycket ont. Knappt 25 procent ansåg att den nuvarande gränsen på tre månader är bra och motiverade svaret bland annat med att ingenting ännu hinner hända under tre månader och att en åtstramning av tidsgränsen skulle öka

arbetsmängden oskäligt mycket. Kritik framfördes också mot att straffregisterutdragen är avgiftsbelagda.”¹

Rädda Barnen saknar en motsvarande analys för Åland. Vilka är attityderna och vilka utvecklingsbehov finns på Åland?

Skyldighet att kräva brottsregisterutdrag

En utvecklingsmöjlighet som har diskuterats i riket är att lagen ska kräva, dvs inte endast möjliggöra, kontroll av brottslig bakgrund vid alla anställningar, även kortvariga. Nu kan enskilda kommuner och arbetsgivarna ta egna beslut i frågan och bl.a Helsingfors stad har tagit fram anvisningar där det krävs att alla vikarier i stadens skolor ska visa ett brottsregisterutdrag innan det första skiftet (också de som jobbar mindre än 3 månader).

Enligt lagförslaget *kan* arbetsgivaren enligt egen prövning och riskbedömning utreda brottslig bakgrund hos de som anställs i kortvariga vikariat. Detta innebär olika praxis vid olika arbetsplatser och kan få konsekvenser för barn och deras rätt att skyddas från alla typer av våld och utnyttjande. Här hade en utredning och ett resonemang från lagstiftaren varit välkommet som underlag till lagförslaget:

- Skulle det vara motiverat att alltid kräva utdraget, alternativt möjliggöra undantag endast vid motiverade skäl (exempelvis om det kan bedömas att barns rätt till trygghet äventyras genom att det inte finns tillräckligt med vuxen personal om utdrag krävs).
- Skulle det vara motiverat att alltid kräva utdrag även om de inte hinner komma innan anställningen startar (anställning med kort varsel och handläggningen av utdrag varierar). Hur kan detta formuleras i lagstiftning?

Rädda Barnen konstaterar att rätten att ta utdrag ur brottsregister ligger på den anställde i denna lag (vid frivilligt uppdrag är det uppdragsgivaren som efter godkännande anhåller och bekostar brottsregisterutdraget). Finns fall av förfalskande av utdrag? Kan det finnas behov av att ändra i förfarandet så att hanteringen av utdraget blir samma som vid frivilligt uppdrag? (Troligen rikes behörighet).

Möjlighet att kräva brottsregisterutdrag under anställningen

Lanzarotekommittén har också uppmanat stater att göra mer än vad Lanzarotekonventionen kräver och lagstifta att kontroll av brottslig bakgrund kan/ska göras regelbundet under anställningen (och inte endast i början av anställningen)², vilket inte är möjligt på Åland nu. Rädda Barnen rekommenderar att den möjligheten och behovet utreds på Åland.

Slutligen vill Rädda Barnen lyfta fram behovet av andra åtgärder i verksamheter och arbetsplatser för att säkerställa barns rätt till trygghet och rätten att skyddas från våld och utnyttjande. Vi måste kontinuerligt utvärdera våra processer och policys som säkerställer trygga miljöer för alla barn. Det är viktigt att undvika känslan av falsk trygghet som kan följa kontrollen av brottslig bakgrund.

---

¹ https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_4+2021.aspx

² <https://rm.coe.int/2nd-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808d9c85>